

Diferenciácia životných stratégií v kontexte kvality života vybraných obcí regiónov Orava a Gemer

Mário GODOR, Michaela MADZINOVÁ

Abstract: *Generally, concepts such as life strategies and quality of life and are often used and there is a real accent on its social importance. Therefore, due to their vagueness, they attract the attention of scientific community. Even though the studies of these concepts are being released separately, their meaning cohesion is apparent. This paper tries to show interconnections between this theoretical concepts, their geographical dimensions and brings specific approach to their study. We will regard life strategies as an individual concept, which in correlation with its success generates the sense of satisfaction with the life. Life strategies research on households is based on identification of their disponible resources. The research transferred from dimensional level of households, through level of communities to generalization and confrontation of the situation at the regional level. Selected communities in the two regions are specific by their geographical location in the face of main development corridors in Slovakia and by their demographical structure and historical evolution too. The level of industry development, natural conditions and inadequate infrastructure indicate specific assumptions and conditions of their development.*

Keywords: *life strategies, quality of life, local development, Orava, Gemer*

Úvod

Pojmy životné stratégie a kvalita života sú vo veľkej miere navzájom prepojené. V našom ponímaní životné stratégie indikujú kvalitu života domácností v regiónoch. Stratégie domácností spejú do spokojnosti alebo nespokojnosti domácností s ich životom, čiže sú procesom, ktorý vo významnej miere ovplyvňuje a určuje kvalitu života jednotlivých rodín, jednotlivcov resp. členov domácností.

Životné stratégie zahŕňajú kombináciu aktivít a výberu, ktoré ľudia prevezmú, aby dosiahli ich životné ciele. Je to dynamický proces, v ktorom ľudia kombinujú rôzne aktivity, aby uskutočnili ich potreby v čase a v rôznom geografickom a ekonomickom priestore, ktoré sa líšia v jednotlivých domácnostiach (DFID, 2001; Kollmar, M., et al., 2002). Spôsob reakcie na sociálnu zmenu ústi do rôznych životných stratégií (Radičová, I., 1997). Sú to cieľavedomé aktivity jednotlivca (rodiny, domácnosti), ktorými sa má dosiahnuť v ich spôsobe života stav považovaný v hodnotách daného spoločenstva za najoptimálnejší (Slavkovský, P., 2005).

Skúmanie živobytia domácností sa v odborných kruhoch označuje aj ako stratégia na úrovni domácností (Beall, J., Kanji, N., 1999). Výskum životných stratégií je založený na udržaní domácnosti nad hranicou chudoby pomocou využitia rôznych dostupných zdrojov, možností, zabezpečení živobytia, vlastných zručností a schopností, sociálnych sietí, väzieb a kontaktov, produkcie a vzájomnej pomoci. Môže ísť o prežitie domácností alebo zlepšenie ich súčasného stavu. Spôsoby, akými ľudia riadia svoje životy sú veľmi rôznorodé. Skúmaním života a živobytia domácností, ich väzby a možnosti nám odhaľujú perspektívy regiónu, prispôbenie sa podmienkam, nové pohľady na riešenie chudoby, kvalitu života v regióne a možné implementácie do menej rozvinutých oblastí. Môžeme konštatovať, že životné stratégie a skúmanie živobytia patria medzi nové výskumné a vývojové smery (Beall, J., Kanji, N., 1999).

Výraz „stratégie domácností“ naznačuje, že stratégie sú tvorené domácnosťou ako celkom, nie jednotlivcami, ktorí sa podieľajú na domácnosti. Termín sa zameriava na rodové vzťahy, bez ktorých je ťažké pochopiť dynamiku životných stratégií. Mnohé rozhodnutia v domácnostiach sú uskutočňované kolektívne. Termín „životné stratégie“ je zaužívanější ako vyjadrenie, že rozhodnutia sú tvorené kolektívne (Ellis, F., 1998, 2000).

Ciele a životný štýl hrajú dôležitú rolu v stratégiách a ovplyvňujú ich zmenu (Wallace, C., 2002). Štúdium stratégií je opodstatnené, pretože odzrkadľuje život ľudí v ich strávenom čase a zdrojoch.

Životné stratégie domácností sa odohrávajú v širšom celospoločenskom kontexte. Veľmi citeľný dopad na ne máva najmä miestne prostredie, teda lokálne podmienky. Najčastejšie bývajú usmerňované prostredníctvom určitej miestnej politickej reprezentácie, ktorá sa snaží o rozvoj lokality. Priaznivé rozvojové aktivity a ich výsledky vplyvajú priamo alebo nepriamo aj na životné stratégie domácností v lokalite.

Životné stratégie sú vo vzájomnom obojsmernom vzťahu s miestnou kvalitou života. Kvalita života je jednak ich výsledkom, ale na druhej strane je aj dôležitým vstupným parametrom v cyklickom procese neustálych zmien. Kvalitou života rozumieme kvalitatívne parametre ľudského života, spôsobu žitia, životného štýlu a životných podmienok spoločnosti. Okrem materiálnych podmienok životného prostredia, v ktorom ľudia žijú, kvalita života reprezentuje viac ako výhradne materiálne potreby, ktoré môžu byť uspokojované v podobe niektorých tovarov a služieb (Ira, V., 2002). V zmysle Mühlpachra, P. (2005) kvalitu života možno vidieť tiež ako mieru, v ktorej jedinec využíva možnosti svojho života.

Dôležité je aj poznanie, že to, čo má skutočný význam, nie je len dĺžka života (kvantitatívny aspekt), ale predovšetkým jeho kvalita (Ira, V., Andráško, I., 2007; Hancock, T., 2000). Hancock T. (2000) navyše tvrdí, že meranie kvality života je jeden zo spôsobov, ktorý nám umožní pochopiť ako sa máme (jednotlivci a spoločnosť) a ako sa cítime.

Horňák, M., Rochovská, A. (2007) považujú za kvalitu života výsledok pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok týkajúcich sa ľudského a spoločenského rozvoja.

Kvalitu života nie je možné hodnotiť priamo, ale iba prostredníctvom jej indikátorov. V priestorovej dimenzii sú indikátory spravidla agregované do indexu kvality života. V literatúre venovanej kvalite života možno nájsť aplikáciu stoviek indikátorov (Murgaš, F., 2007, 2009). Podobne aj Babinčák P. (2005) považuje termín indikátor za vhodný pre účely merania kvality života. Podľa neho indikátor nezodpovedá snahe stanovovať príčiny, skôr však tento fenomén zachytiť, vyvodiť, hodnoverne popísať, pričom môže, ale nemusí byť determinujúcim. Uvažuje o indikátore kvality života ako o lakmusovom papieriku, ktorý sám s kyslosťou prostredia priamo nesúvisí, dokáže ju však spoľahlivo určiť.

Cieľom práce je komparácia životných stratégií prostredníctvom špecifických indikátorov vo vybraných obciach regiónov Gemer a Horná Orava na základe najmenších štatistických jednotiek, a to domácností.

Metodika práce

Na základe presne špecifikovaného a smerovaného výberu miestnej samosprávy boli vyselektované domácnosti podľa špecifického typu a štruktúry, tak aby boli vo výskume zahrnuté rôzne typy domácností od jednotlivcov až po mnohopočetné. Domácnosti boli v prvej fáze oslovené pomocou dotazníkového prieskumu, ktorý zahŕňal celkovo 11 kapitol týkajúcich sa zabezpečovania živobytia, sociálnej situácie, bytových podmienok, demografických a poľnohospodárskych podmienok každej domácnosti, finančnej a pracovnej situácie jednotlivých členov domácnosti, pocitu subjektívnej chudoby, finančných ťažkostí, sociálnych sietí a vybavenosti domácností. Vyhodnotením dotazníkového prieskumu sme získali obraz o jednotlivých regiónoch, ktorý sme hlbšie skúmali pomocou presne smerovaných interview vo vybraných 20 domácnostiach najzaujímavejších z hľadiska štruktúry a zabezpečovania živobytia. Okrem dotazníkového prieskumu a štrukturovaných interview sa v regiónoch uskutočnil aj etnografický výskum, pozorovanie a fotodokumentácia, interview s miestnou samosprávou. Výskum prebehol v súlade s projektom APVV-0579-07, ktorý bol uskutočnený v rokoch 2008 – 2010. Oficiálne štatistiky sme čerpali zo Štatistického úradu, Mestskej a obecnej štatistiky. Jednou z nevýhod oficiálnych štatistík je ich časová nedostupnosť, preto sme využili len štatistiky dostupné pre časové obdobie, kedy sa výskum uskutočnil. Aj z tohto dôvodu neuvádzame niektoré štatistické hodnoty obcí, ktoré sú dostupné len zo Sčítania obyvateľov domov a bytov uskutočneného v roku 2001.

Obr.1. Poloha vybraných obcí v rámci Slovenska

1. Štruktúra dotazovaných domácností podľa vybraných ukazovateľov

Stratégie obyvateľov štyroch vybraných obcí boli skúmané na 99 domácnostiach na Orave a 102 domácnostiach v regióne Gemer. Spolu tvorili 701 členov domácností (223 Muráň, 108 Muránska Dlhá Lúka, 174 Novot', 196 Oravská Jasenica; 344 mužov a 357 žien) (viď. tab. 1).

Tab.1. Počet dotazovaných domácností a štruktúra členov podľa pohlavia

Obec	počet členov domácností podľa pohlavia				počet členov domácností spolu		počet domácností	
	muži		ženy		abs.	rel. v %	abs.	rel. v %
	abs.	rel. v %	abs.	rel. v %				
Muráň	103	14,69	120	17,12	223	31,81	66	32,84
Muránska Dlhá Lúka	56	7,99	52	7,42	108	15,41	36	17,91
Novot'	88	12,55	86	12,27	174	24,82	46	22,89
Oravská Jasenica	97	13,84	99	14,12	196	27,96	53	26,37
Spolu	344	49,07	357	50,93	701	100,00	201	100,00

Zdroj: vlastný výskum

Tab.2. Štruktúra domácností podľa počtu členov v %

Obec	Počet členov domácností					
	1	2	3	4	5	6+
Muráň	4	9	5	8	3,5	6,9
Muránska Dlhá Lúka	2	6,5	3	3,5	2	2
Spolu obce Gemer	11,76	30,39	15,69	22,55	10,78	8,82
Novot'	2,5	6	4	4	1	11,1
Oravská Jasenica	3	7	3	7	2	2
Spolu obce Horná Orava	11,11	26,26	14,14	22,22	6,06	20,20

Zdroj: vlastný výskum

Do dotazníka bolo zahrnutých 23 jednočlenných, 57 dvojčlenných, 30 trojčlenných, 45 štvorčlenných, 17 päťčlenných, 15 šesťčlenných, 6 sedemčlenných, 4 osemčlenné, 1 deväťčlenná a 1 desaťčlenná a 2 trinásťčlenné domácností (viď. tab. č. 2). 44,2 % členov domácností je ekonomicky aktívnych, 20 % dôchodcov, 15,9 % detí navštevujúcich základnú školu, 8 % predškolských detí, 7 % študentov navštevujúcich strednú školu, 3,1 % študentov navštevujúcich vysokú školu. 41,7 % dotazovaných dosiahlo najvyšší dosiahnutý stupeň stredoškolského vzdelania, 23,6 % učňovské vzdelanie, 21,5 % základného vzdelania, 12,2 % vysokoškolského vzdelania a cca 1% opýtaných bolo bez vzdelania.

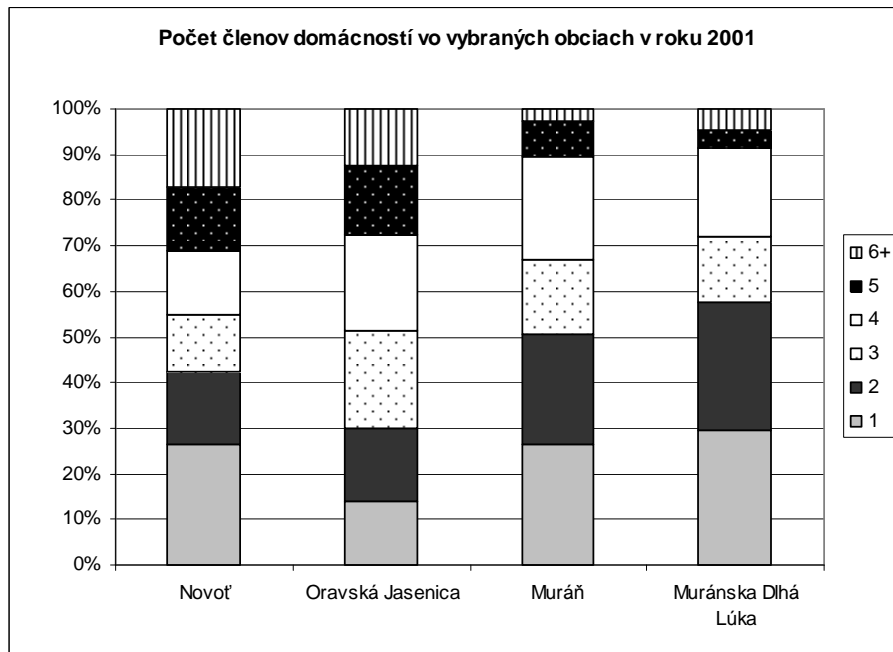
Zaujímavá je náboženská štruktúra obyvateľov oboch regiónov, kým v obciach Hornej Oravy prevláda rímskokatolícka cirkev (Novoť – 98,37 % a Oravská Jasenica – 98,6 %), obce Gemera su mnoho-religiózne, okrem rímskokatolíckej cirkvi (Muráň – 85,12 % , Muránska Dlhá Lúka – 60,73 %) u respondentov dominuje aj evanjelická cirkev augsburského vyznania (Muráň – 5,84 %, Muránska Dlhá Lúka – 30,84 %) a bez vyznania (Muráň – 6,08 %, Muránska Dlhá Lúka – 4,76 %)

Ako môžeme vidieť z tabuliek, a dokazujú to aj štatistické údaje (viď graf 1), podiel mnohopočetných domácností je omnoho vyšší v obciach Hornej Oravy (cca 30 % domácností má viac ako 4 členov) ako obciach Gemera (cca 10 % má viac ako 4 členov), kde prevládajú menejpočetné domácnosti.

Tieto regióny boli vybrané ako príkladové aj z dôvodu ich podobnosti, obmedzené možnosti zamestnať sa, periférne okrajové regióny so špecifickými podmienkami, podrozvinutou infraštruktúrou a taktiež protikladných špecifik ako sociálna a demografická štruktúra a historický vývoj. Historicky obce Novoť a Oravská Jasenica patria do regiónu Horná Orava. Orava patrila v minulosti medzi najchudobnejšie okresy Slovenska, so zlými podmienkami pre poľnohospodárstvo, nedostatkom priemyslu a prihraničnou polohou. Agrárno-lesnícky charakter územia si Orava zachovala až do polovice dvadsiateho storočia, keď s príchodom socializmu dochádza k rozsiahlej industrializácii a urbanizácii. Tieto procesy zasiahli aj región Oravy (Madzinová, M., 2009).

Muráň a Muránska Dlhá Lúka sú súčasťou regiónu Horný (severný) Gemer, ktorý z hľadiska historického vývoja bol jedným z najbohatších slovenských regiónov. Pre územie Gemera bolo príznačné jeho etnické rozdelenie na severnú slovenskú a južnú maďarskú časť.

Graf 1. Počet členov domácností vo vybraných obciach Hornej Oravy a Gemera v roku 2001

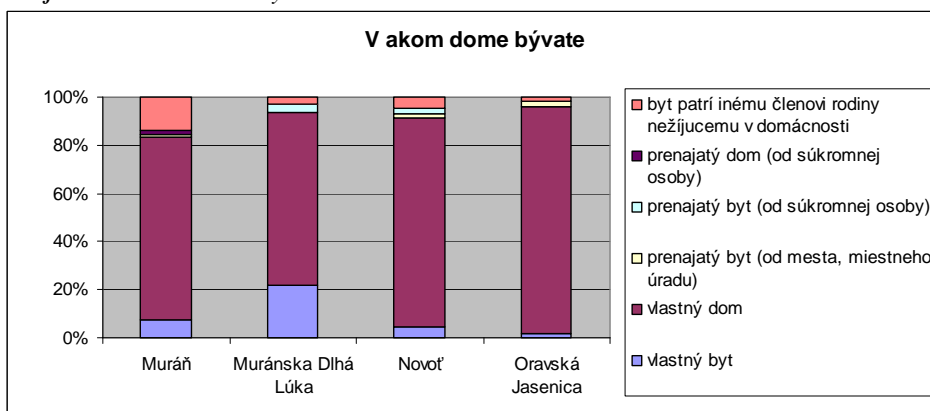
Zdroj : ŠÚSR, 2001

2. Bytové podmienky

Z výskumu vyplýva, že drvivá väčšina domácností (89 %) regiónu Oravy žije vo vlastnom dome, ktorý si sami postavili. Aj v regióne Gemer väčšina domácností žije vo vlastnom dome (74 %), tu však vidíme, že takmer 30 % domácností žije vo vlastnom byte (10 %) a v dome, ktorý patrí inému členovi domácnosti, ktorý v dome nežije (12,4 %) (viď graf č. 2).

Na grafe č. 3 môžeme vidieť veľké rozdiely v regiónoch z hľadiska vlastníctva. Kým na Orave je väčšina domov postavená, na Gemeri väčšina domácností dom zdedili od členov domácnosti, vybudovali, popri prípade kúpili na súkromnom trhu. Rozdiely vidíme aj v type kúrenia, ktoré domácnosti používajú. Kým v regióne Orava 94 % domácností vykuruje drevom, v regióne Gemer prevláda zmiešaný typ kúrenia drevo a uhlie (70 %).

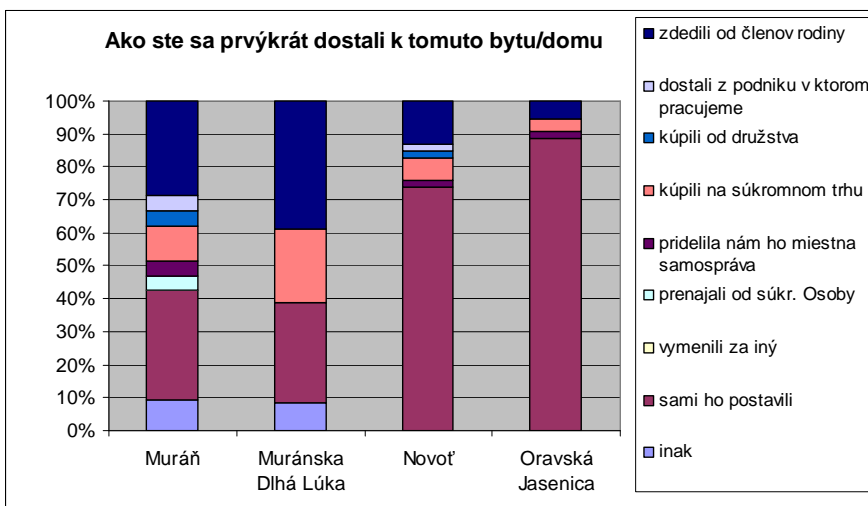
Graf 2. Vlastníctvo domu/bytu

Zdroj: vlastný výskum

Z hľadiska čiastkových bytových podmienok vyvodzujeme základné rozdiely medzi oboma regiónmami, kým Orava je tradičnejšia vlastné domy, svojpomocne vybudované, popri prípade viacgeneračné s prevládajúcim kúrením drevom, Gemer aj napriek tomu, že tu prevládajú domy vystavané, začína sa tu objavovať dedenie z generácie na generáciu a zmiešané kúrenia na úrovni drevo – uhlie.

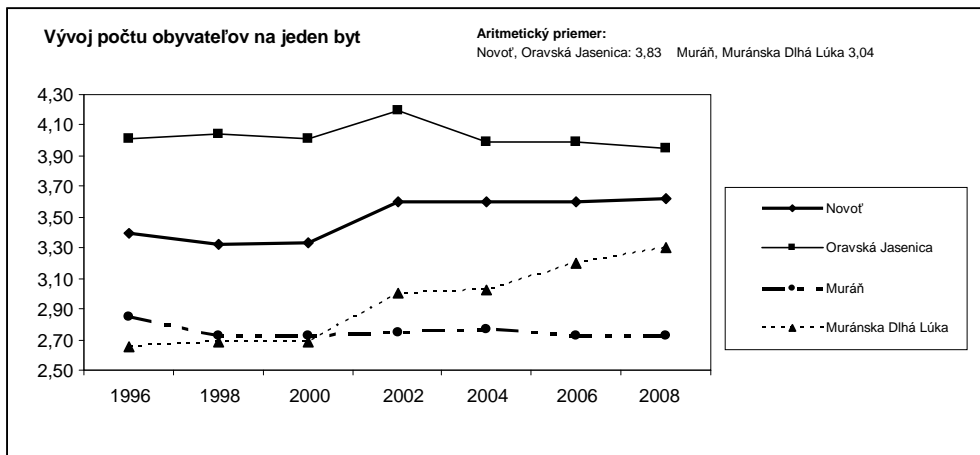
Graf 3. Nadobudnutie domu/bytu

Zdroj: vlastný výskum

Z hľadiska štatistických údajov zaznamenávame rozdiely medzi obcami Gemera, kde priemerne na jeden byt sú 3 obyvatelia v roku 2008 a Hornej Oravy, kde priemerne na jeden byt sú 4 obyvatelia. To potvrdzuje aj fakt, že počet členov domácností v Hornej Orave je vyšší ako v obciach Gemera.

Graf 4. Vývoj počtu obyvateľov na jeden byt v rokoch 1996 - 2008

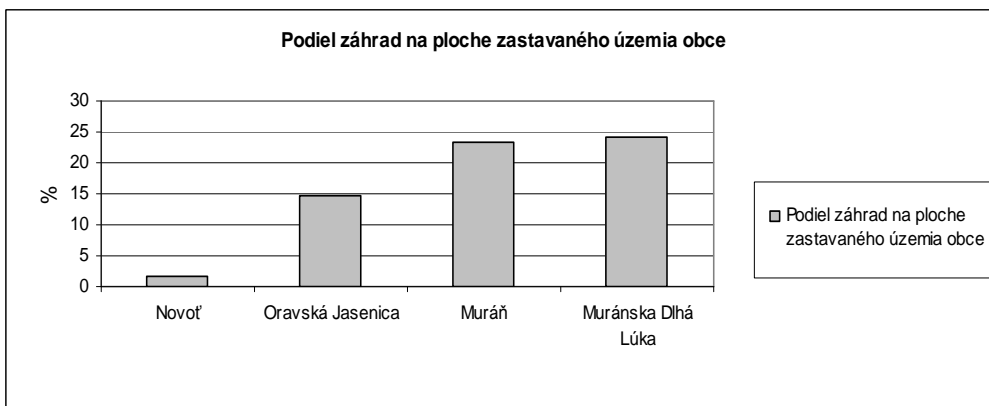

Zdroj: ŠÚSR, 2001, 2009

3. Poľnohospodárska a vedľajšia produkcia

Z výskumu vyplýva tradičnosť oravského regiónu a naopak úpadok poľnohospodárstva v regióne Gemer. Kým na Orave až takmer 67 % domácností vlastní parcelu poľa, na Gemeri je to len 38 %. Na druhej strane graf č. 3 ukazuje omnoho nižší podiel záhrad na celkovej zastavanej ploche územia pri oravských obciach. To znamená, že obyvatelia Oravy takmer vôbec nedisponujú záhradami v blízkosti svojich domov, čo súvisí s vlastníctvom parcely poľa mimo intravilánu obce. Dôsledkom môže byť aj historické zameranie regiónov, kedy Orava bola typickou poľnohospodárskou a Gemer priemyselným regiónom. Tradičnosť Oravy dokazuje aj zvýšený chov oproti Gemeru.

Graf 5. Podiel záhrad na ploche zastavaného územia obce

Zdroj: www.katasterportal.sk (február 2011)

Kým v historických kontextoch poľnohospodárska produkcia tvorila základný zdroj obživy a bola nevyhnutnou súčasťou každej domácnosti, domácností oboch regiónov vykazujú zmenu charakteru produkcie. Väčšina domácností berie produkciu ako hobby po prípade druhotný zdroj obživy. Najviac pestovanými poľnohospodárskymi plodinami sú zemiaky, základná zelenina a ovocie. Trendom je dokopovanie poľnohospodárskych dopestovateľných výrobkov. Väčšina domácností určuje ako dôvod úpadku tradičných poľnohospodárskych zvykov nedostatok času, vysoké náklady, nákladnosť pestovania s nie vždy lichotivými výsledkami závislými od klimatických podmienok, minimálne ceny týchto výrobkov vo veľkopredajniach a hypermarketoch, možnosť zakúpenia ekovýrobkov u pouličných a trhových podnikateľov.

4. Vybrané ekonomické faktory

Z hľadiska ekonomického statusu môžeme konštatovať, že aj napriek približne rovnakému percentuálnemu zastúpeniu pracujúcich pre zamestnávateľa môžeme vidieť obrovské rozdiely v zamestnanosti obyvateľov. Kým Orava preyšuje počtom živnostníkov a podnikateľov, v regióne Gemer je výrazne zvýšené percento nezamestnaných. Väčšina zamestnaných spadá do kategórie manuálny a nemanuálny kvalifikovaný, na Orave prevláda aj kategória riadiaci pracovník, manažér. Väčšina zamestnaných v regióne Gemer má miesto zamestnania doma, v obci, alebo okresnom meste, kým na Orave sa potvrdzujú jej migračné tendencie a väčšina zamestnaných pracuje v okresnom meste alebo inde na Slovensku. To potvrdzuje aj skutočnosť, že oba regióny majú nízke možnosti zamestnať sa a špecifické stratégie zabezpečenia živobytia regiónu Orava. Z toho vyplývajú aj príjmy a výdavky domácností, kým Gemer spadá do kategórií nižších príjmov ako Orava. Na základe toho sa odvíja aj spokojnosť s príjmom, kedy obyvatelia Gemeru sú omnoho nespokojnejší s príjmom domácnosti ako obyvatelia Oravy aj napriek tomu, že ich domácnosti majú menšie výdavky. Z hľadiska potreby domácností regiónu Gemer indikujú, že potrebujú omnoho viac naopak na Orave sú spokojní a stačilo by im omnoho menej. Na otázku koľko tvorí hlavný príjem podielu z hlavného zamestnania sme si overili teóriu, že obyvatelia Gemeru majú tendenciu zabezpečovať príjem vedľajším zamestnaním alebo prácou na čierne. V porovnaní s druhým regiónom v tomto má omnoho viac domácností finančné ťažkosti (viac ako 30 % opýtaných). Materiálna situácia domácností je predvídateľne horšia na Gemeri, kde omnoho väčšie percento domácností nemá dosť peňazí ani na jedlo, poprípade na oblečenie. Väčšina domácností sa vyjadruje o omnoho väčšej finančnej potrebe akou inklinujú. Omnoho väčšie percento domácností Gemeru netvorí príjem hlavnú finančnú zložku. Z toho môžeme dedukovať, že náklady práce v tomto regióne sú omnoho nižšie, čo dokazujú aj reálne príjmy domácností. Životné náklady a potreby obyvateľov sú nezlučiteľné s reálnou situáciou.

Tab. 3. Štruktúra dotazovaných podľa ekonomického statusu

pracovný status	pracujúci pre zamestnávateľa	živnostník/ podnikateľ	žena/muž v domácnosti	nepracujúci zo ZD	nepracujúci z dôvodu MD
Muráň	33,33	8,81	0,63	0,63	2,52
Muránska Dlhá Lúka	30,12	4,82	1,20	1,20	2,41
Novot'	29,17	15,83	0,83	0,00	7,50
Oravská Jasenica	36,73	12,93	1,36	0,68	4,76
pracovný status	nezamestnaný	pracujúci dôchodca	nepracujúci dôchodca	pracujúci študent	nepracujúci z dôvodu štúdia
Muráň	20,13	1,26	23,90	3,14	4,40
Muránska Dlhá Lúka	14,46	2,41	34,94	0,00	8,43
Novot'	3,33	2,50	30,83	1,67	7,50
Oravská Jasenica	3,40	1,36	24,49	0,68	12,93

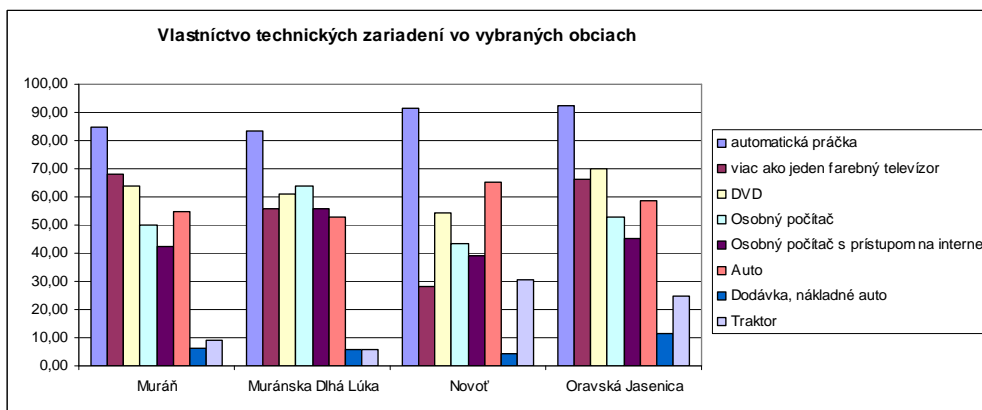
Zdroj: vlastný výskum

Za posledných 5 rokov sa situácia vo väčšine domácností nezmenila, prekvapivo viac ľudí na Orave inklinuje k pesimistickým názorom ohľadom zhoršenia finančnej situácie, naopak región Gemer dúfa v budúce zlepšenie finančnej situácie a príchode nových investorov do regiónu. Aj napriek tomu sa viac ako polovica obyvateľov domácností Gemeru vyjadřila o pocite, že patria medzi chudobné.

5. Vybavenosť domácností

Aj pri vybavenosti domácností môžeme pozorovať tradičnejšiu Oravu oproti Gemeru.

Graf 6. Podiel domácností vlastniacich niektorý z vybraných technických zariadení

Zdroj: vlastný výskum

Na grafe č. 6 môžeme vidieť, že kým vlastníctvo jednotlivých technických zariadení je porovnateľné v oboch regiónoch, domácnosti, ktoré disponujú traktorom, dodávkou alebo nákladným autom prevyšujú v regióne Orava. Možno aj tu sa ukazuje historický vplyv na jednotlivé domácnosti, kým región Gemer bol v minulosti priemyselným a bohatým regiónom a postsocialistické obdobie mu prinieslo obrovský úpadok a aj z hľadiska štatistického nárast chudoby, región Oravy, ktorý bol v minulosti neustále považovaný za jeden z najchudobnejších, s drsnými prírodnými podmienkami, nízkymi možnosťami zamestnať sa, horšou infraštruktúrou a ťažkým životom. Možno aj z tohto dôvodu sa dokázal región Oravy lepšie prispôsobiť nastolenej situácii, ktorá prišla s postsocialistickým obdobím.

Záver

Zistenia, ktoré sme získali z kvalitatívneho dotazníkového prieskumu a jednotlivých rozhovorov boli v mnohých prípadoch prekvapivé. Postsocialistické obdobie prinieslo mnoho zmien v živote domácností a jej členov. Jednotlivé regióny sa vyrovnali s nastolenou situáciou špecifickým spôsobom, ktorý závisel od jedinečnej kombinácie podmienok a historických súvislostí. V ére socializmu a po jej skončení si priemyselný a v minulosti relatívne bohatý jadrový región Gemera, a región Oravy, dlhodobo považovaný za periférny a chudobný, v určitom zmysle vymenili pozície. Kým región Oravy zareagoval na zmenu režimu flexibilnejšie a pripravenejšie, možno aj vďaka skúsenostiam z náročného vývoja. Nízka konkurencieschopnosť a závislosť regiónu Gemer na zásahoch a pomoci centrálnej vlády mali na jeho neskorší vývoj veľmi negatívny vplyv. Nízka flexibilita ekonomickej štruktúry spôsobila, že región upadá, a v súčasnosti patrí medzi najchudobnejšie na Slovensku. Tieto regionálne trendy a perspektívy sa citeľne premietli do životných stratégií domácností. Na Orave prevláda pocit spolupatričnosti, bežná je pomoc silných sociálne slabším v rámci rodiny, blízkych známych až komunity. Sebestačnosť a nezávislosť má určité korene aj v poľnohospodárskej tradícii regiónu napriek nepriaznivým prírodným podmienkam. Drsnejšie životné podmienky si vyžiadali špecifické stratégie prežitia. Tieto závery potvrdzuje aj nízka trvalá migrácia, ktorá indikuje naviazanosť domácností k pôde, krajine a rodine. Na druhej strane krátkodobá pracovná migrácia predovšetkým mužskej zložky populácie sa ukazuje ako veľmi rozšírená stratégia zabezpečenia domácností. Ide pritom najmä o zamestnania manuálneho remeselného charakteru. Rozvoj priemyselnej výroby v minulosti a relatívne stabilné možnosti zamestnania sa v období socializmu sa v Gemi premietli do menšej ochoty cestovať a sťahovať sa na veľké vzdialenosti za prácou. Obyvatelia si v postsocialistickom období hľadali rôzne stratégie pri zabezpečení živobytia. Skúšali najmä živnostnícke pracovné pomery, kombináciu viacerých za-

mestnaní a podobne, v súčasnosti sa však aj tu otvára priestor na intenzívnejšiu migráciu za prácou. Dlhodobá „podvýcháva“ pracovných pozícií v regionálnych podnikoch prinútila ľudí hľadať možnosti zárobkov inde. Na rozdiel od Oravy v tomto regióne migruje väčšinou ženská populácia. Prevládajú pracovné pozície v oblasti sociálnej starostlivosti v blízkom zahraničí. Až čas ukáže, či sa táto stratégia stala úspešnou. Malo by sa to priaznivo prejavíť na poklese nezamestnanosti a znížení nespokojnosti v regióne.

Historické súvislosti a podmienky jednotlivých regiónov sú citeľné aj na prístupe miestnych samospráv k rozvojovým aktivitám a iniciatívam. V regióne Oravy boli samosprávy skúmaných obcí akčnejšie a tvorivejšie, pričom sa snažili využívať dostupné príležitosti. Samozrejme je potrebné zohľadniť, že išlo o ľudnatejšie obce. Napriek tomu sú komunity a zvolené samosprávne orgány na Orave súdržnejšie, čo sa odráža napríklad v bohatšom komunálnom živote s množstvom tradičných podujatí a pod. V oboch regiónoch však existuje veľký priestor na zlepšenie. Bude si to vyžadovať viac kreativity a tvorivého prístupu, širšie zapojenie verejnosti a dosiahnutie všeobecného konsenzu ohľadom budúceho stavu v lokalite.

Literatúra

- BABINČÁK, P., 2005: Indikátory kvality života. „Čo považujete za šťastný život?“. In: Žzuka, J. (ed.): Psychologické dimenzie kvality života. Zborník príspevkov z konferencie „Psychologické dimenzie kvality života – teoretický konštrukt, kvalita života – empirické zistenia. FF PU Prešov. 161 – 167. ISBN 80-8068-282-8
- BEALL J., KANJI, N., 1999: Households, livelihoods and urban poverty. Background Paper for the ESCOR Commissioned Research on Urban Development: Urban Governance, Partnership and Poverty.
- ELLIS, F., 1998: 'Survey article: Household strategies and rural livelihood diversification'. The Journal of Development Studies. Vol.35, No.1, 1–38.
- ELLIS, F., 2000: Rural Livelihoods and Diversity in Developing Countries, Oxford, Oxford University Press
- HANCOCK, T., 2000: Quality of life indicators and the DHC. Southeastern Ontario District Health Council. Dostupné na: <http://www.dhcarchives.com> (cit:2011-02-12).
- HORNÁK, M., ROCHOVSKÁ, A., 2007: Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. Geographia Cassoviensis, 1, 55-60. Dostupné na: http://www.humannageografia.sk/projekt1/download/clanok_Hornak_Rochovska.pdf
- IRA, V., 2002: Každodenné aktivity človeka z hľadiska kvality a udržateľnosti života, Geografické informácie, 7, 2002, 179 – 187.
- IRA, V., ANDRÁŠKO, I., 2007: Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. Geografický časopis, 59, 159-179.
- MURGAŠ, F., 2007: Axiologické hľadanie zmyslu kvality života a návrh indikátorov ako jeho výsledok. Envigogika, 2007 - článok dostupný na stránke <http://envigogika.cuni.cz/inspire/20072/108-axiologicke-hladanie-zmyslu-kvality-zivota-a-navrh-indikatorov-ako-jeho-vysledok>
- MURGAŠ, F., 2009: Kvalita života a jej priestorová diferenciácia v okresoch Slovenska. Geografický časopis, 61, 121-138.
- KOLLMAIR, M, GAMPER, S., 2002: The sustainable livelihoods approach. DSGZ, 2002. Input paper for the Integrated Training Course of NCCR North-South Aeschried, Switzerland, pp. 11
- MADZINOVÁ, M., 2009: Chudoba na Slovensku z pohľadu jedného z národných indikátorov chudoby, s bližším zreteľom na región Oravy, Mladí vedci 2009, Zborník vedeckých prác doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov, FPV UKF v Nitre, Nitra, 962-970, ISBN 978-80-8094-499-5.
- MÜHLPACHR, P., 2005: Měření kvality života jako metodologická kategorie. In: Tokárová, A., Kredátus, J., Frk, V. (eds). Kvalita života a rovnosť príležitostí - z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Prešov: FF PU, 2005, 59-70. ISBN 80-8068-425-1
- RADIČOVÁ, I., ed., 1998: Vieme čo odmietame a vieme čo chceme? Zborník záverečných štúdií SOCO projektov. S.P.A.C.E., Bratislava, 207 s. in Beall, Kanji, 1999.
- SLAVKOVSKÝ, P., 2005: Životné stratégie ľudí spätých s poľnohospodárskou prvovýrobou na Slovensku v 20. a 21. storočí. Slovenský národopis, 02/2005, 119 – 134.

WALLACE, C., 2002: Household Strategies: Their Conceptual Relevance and Analytical Scope in Social Research. *Sociology* 36(2), 275-292.

Zdroje údajov:

INEKO (2010). Analýza finančnej stability obcí 2010. dostupné online, prístup 20. 1. 2011

<<http://www.ineko.sk/clanky/analyza-financnej-stability-obci>>

DFID, (1999). Poverty. dostupné online, prístup 20. 1. 2011

<http://www.idd.bham.ac.uk/research/Projects/urbangovernance/resource_papers/theme_papers/3_households_livelihoods.pdf>

DFID (2001). Sustainable livelihoods guidance sheets. dostupné online, prístup 20. 1. 2011

<http://www.livelihoods.org/info/info_guidancesheets.html>

www.katasterportal.sk, prístup 4.2.2011

<http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html> 4.2.2011

Spracovanie tohto príspevku bolo podporené Vedeckou grantovou agentúrou MŠVVaŠ SR a SAV na základe zmluvy č. 1/0175/09.

Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0579-07.

Life Strategies Differentiation within the Context of Quality of Life in Selected Communities of Regions Orava and Gemer

Mário GODOR, Michaela MADZINOVÁ

***Summary:** The period of post-socialistic has changed in the lives of households and their members. Every region has coped with the situation specifically in dependence on the unique combination of conditions and historical context. In the past industrial and relatively rich region Gemer was one of the most important regions of Slovakia. On the other hand the region of Orava was one of the poorest and peripheral regions. After socialism these regions have changed their positions. While Orava has responded to the change more flexible and more prepared thanks to the experience of intensive development, Gemer and its low competitiveness and dependence on interventions and assistance of central government has had a very negative effect. The low flexibility of the economic structure has meant that the region had declined and had belonged to one of the poorest in Slovakia. These regional trends and prospects are significantly reflected in the life strategies of households. The fellow feeling, support of socially weaker in the family, close acquaintances and community, self - sufficiency and independence had some roots in agricultural traditions of the region Orava too. The worse environmental conditions of region Orava has created specific survival strategies.*

Adresa autorov:

Mgr. Mário Godor

Katedra humánnej geografie a demogeografie

Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského

Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

godor@fns.uniba.sk

Mgr. Michaela Madzinová

Katedra humánnej geografie a demogeografie

Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského

Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

madzinova@fns.uniba.sk